

Keglevich István börtönemlékei

Budapesten született 1929. október 27-én. Az érettségét követően 1948-ban Mindszenty József bíboros vette föl az esztergomi papnevelő intézetbe. 1953. június 14-én szentelték pappá. A Regnum Marianum közösség iránt elkötelezett lelképásztor 1953–1954-ben Endrefalván, 1954–1960 között Kelenföldön káplán. 1960 késő őszén letartóztatják. Az 1963-as amnesztia után rakodómunkás, s folytatja az ifjúság nevelését. 1964-ben ismét elítélik, öt esztendőre, de le kell töltenie az amnesztiával elengedett két és fél évet is. 1971-ben kerül ki a Gyűjtőfogházból. Húsz éven át rakodómunkás, majd ablaktisztító. Szabadulása után tovább folytatta ifjúságnevelő tevékenységét. 2000. augusztus 28-án hunyt el.

A Regnum Marianum közösség Prohászka Ottokár püspök lelki-szellemi kezdeményezésére, a Szűz Mária-tisztelet jegyében, 1900-ban jött létre, amikor „a budapesti középiskolás ifjúság buzgalmának és vallásosságának, központja” lett. A regnumi atyák első sorban a szegény, tanulási költségeiket fedezni képtelen, ám tehetséges fiúk felkarolását tűzték ki célul.

A Regnumról így vallott az egyik – később börtönbüntetést szenvedett – atya: „Jó hittani tudás. Magas igényű keresztény nevelés. Katolikus világnézet. A történelem, a művészet olyan cserkész-módi közreadása, amely mindenkihez közel hozza, elfogadhatóvá és vonzóvá teszi az evangélium világát.”

***

Kis pont voltam az egyházüldözés idején sérelmet elszenvedettek között. Annak azonban örülök, hogy nem maradtam ki abból, amikor így kellett megvallanunk a hitünket. Az Apostolok cselekedeteiben olvasható ez a mondat: „Boldogok voltak, mert Jézusért megvesszőzést szenvedtek.” Ennek igazságát hitelesen tudom tanúsítani a sorsommal.

Börtönéveim alatt végig boldognak éreztem magam. Tudom, erre azt mondhatják, utólag megszépül a szenvedés, a nélkülözés, de valóban félvállról vettem a megpróbáltatásokat. Kölyöknek számítottam, harminc év körül jártam. Nem a legkeményebb időkben, tehát az 1956-os forradalmat megelőzően tartóztattak le, hanem a Kádár-korszakban, amikor a korábbiakhoz viszonyítva enyhült a belpolitikai helyzet. Így a vallatások, majd a börtönévek során kevesebb brutalitással találkoztam. Ebben valószínűleg közrejátszott az a tény is, hogy Magyarország ekkor már el akarta fogadtatni magát a külfölddel, és a nemzetközi közvélemény figyelme – nem utolsósorban az 1956-os forradalom miatt – sokkal inkább ide irányult.

Először 1957-ben tartóztattak le. Két regnumos társammal 1956 októberében, röviddel a forradalom előtt főlshóztunk, hogy ha már rehabilitálnak koráb-

ban jogtalanul elítélteket, a bebörtönzött papok és Mindszenty hercegprímás ügyét is vizsgálják fölül. Az egyik legismertebb békepap, ciszterci szerzetes, Horváth Richárd ránk üvöltött: aljas intrika ez részünkről, értsük meg, az egyház sorsa csak vagonkérdés Magyarországon, nem lehet a hatalommal pacakázn. Bizonyára ő jelentett föl. Sérült lelkű ember volt, aki előjáróival is összeütközésbe került. Ő volt az első kollaboráns papi egyesület megalapítója. Ivott is, így próbált nyugalmat erőltetni magára. Följelenítésünkkel is magát akarta menteni. Félt attól, ha elhallgatja a történeteket, neki eshet baja.

A forradalom győzelme után vissza akartuk szerezni a régi regnumos házat és kápolnát is. 1958 márciusában is lefoglaltak, de elsősorban azokkal akartak leszámolni, akiknek valamilyen szerepük volt az októberi forradalomban. Így a mi ügyünket elnapolták, s szabaddá helyeztek bennünket.

A forradalmárok között arra gondoltam, hozzájuk képest mi szinte semmit sem tettünk. Ám azt vallottam, amit az egyház is: nem a papság dolga a rendszer megdöntése, majd megdönti az saját magát, hiszen alapvetően emberellenes, nélkülözi a társadalom nagyobb részének támogatását. Második peremben az utolsó szó jogán ezt ki is fejtettem. Elmondtam, hogy az ítéletet az ateista agresszió nyílt színi vereségének tartom. A rendszert nem óhajtottuk megdönteni, mert annak magától kell megbuknia, s az előbb-utóbb be is következik. [...]

1960 végén, tehát röviddel az 1961. februári nagy letartóztatási hullám előtt fogtak le ismét néhányunkat. Közel egy esztendeig folytak a vallatások. Egy idő után már csak a saját fontosságukat és a mi veszélyességünket akarták bizonyítani.

Annyira váratlanul ért a letartóztatás, hogy amikor megjelentek nálam azzal, hogy beszélni akarnak velem, mondtam, üljenek le, állok rendelkezésükre. Nem, ők benn, a rendőrségen akarnak elbeszélgetni velem. Erre sajnos nem lesz módjuk – feleltem –, mert oda nem vagyok hajlandó bemenni. Elővették a letartóztatási parancsot. Az első vallatások idején azt hittem, másnap hazaengednek. Mondtam is a többieknek, meglátjátok, rájönnek, ártatlanok vagyunk. Nem számoltam azzal, hogy elszánt csibészekkel kerültem szembe.

Egy évig voltam vallatózárkában, magányosan. Időnként mellém helyeztek valakit, de arról tudtam, az a föladata, hogy adatokat szedjen ki belőlem. Nagyon nehéz volt hosszú időn keresztül úgy élnem – állandóan ismétlődő vallatások közepette –, hogy véletlenül se mondjak valakire nézve terhelőt. Ha bármilyen összefüggésben előkerült egy név, azonnal belekapaszkodtak, és igyekeztek összekapcsolni a mi

ügyünkkel. Arra is gondolni kellett, hogy a szabadlábbon lévő ártatlan emberek nincsenek fölkészülve a lelki kínzások, a vallatások sorozatára. Véletlenül sem járulhattam hozzá ahhoz, hogy – akár tudtomon kívül is – elősegítsem mások meghurcolását.

Egy idő után nem álltam szóba kihallgatóimmal, így védekeztem saját esetleges gyöngeségem vagy figyelmetlenségem ellen. Ők erre azt mondták: megfosztom magam a védekezés jogától. Kijelentettem, nem öhajtok sem védekezni, sem támadni, elfogadom a helyzetemet, más nem tehetek, s azt tesznek velem, amit akarnak. Őt évre ítélték, ebből két és fél évet ültem le az 1963. márciusi amnesztiáig. Mondtam a bírónak, akár tizenöt évre is elítélhet.

Márianosztrán, a szigorított börtönben több mint háromszáz elítéltet tartottak fogva, valamennyien a „népi demokrácia ellenségei” voltak. Több mint egyharmaduk pap, vallásos civil. Az öröknek ateista tanfolyamot szerveztek, nehogy megtérítsék őket a foglyok. Keményen bántak velünk. Egyik paptársam leírta a Hiszekegy szövegét, ezért tíz nap szigorított zárkát kapott. A másikat az Ave Maria elénekléséért fenytették meg. Nagypénteken a húsvétel visszautasítását éhségstrájkknak nevezték, s ismét csak büntették érte a papokat.

Negyedévenként írhattunk egy húszsoros levelet. Továbbítás előtt természetesen alaposan átolvasták. Egy alkalommal azt írtam, „remekül érzem magam ebben a tágas környezetben; elődeimnek, a pálos szerzeteseknek lelkét és szellemét sugározzák a falak. Nagyszerű, hogy mellettem még százan zsolozsmáznak és mondják a rózsafüzért. Ilyenkor úgy érzem, imafelhőben járok”. Ez a stílus kihozta béketúrásukból fogvatartóimat. Üvöltöztek velem: – Micsoda disznóság ilyeneket írni. – Miért, kérdeztem, nem igaz? – Mit képzelsz maga? – Nem képezek semmit, ezt tapasztalom. – Majd megkeserüli – fenyegettek. – Tudom, hogy pálos kolostorban vagyok, amely jelenleg másféle funkciót tölt be. [...]

A szabadságra való várakozás idegileg tönkreteseti az embert. Aki folyton büntetésének lejártára várt, hamarosan kikészült. Arra gondoltam: „Gyerekek, rögtön elrepül az öt év. Mit csinálunk majd utána odakint, hogyan folytatjuk tovább?” Ez sokkal inkább foglalkoztatott, így nekem elszállt az idő, mások ellenben beleöszültek abba, hogy még három hónapjuk hátravan. Naponta számolgatták, húzták a vonalakat a börtöncella falán. Ettől fölörli az ember.

Amikor többen voltunk papok egy zárkában, szerzetesi életet éltünk, közösen mondtuk a rózsafüzért. Egyesek féltek, mert akadtak olyan örök, akik azt hajtogatták: „Egy mise egy év, ha rajtakapom! A közös imádkozás pedig összeesküvés!” Gondoltam, de jó volna még egy évet kapni azért, mert miséztem. Mazsolából, amint ez ma már közismert, borhoz jutottunk, de föltűnően, közösen mégsem vállaltuk a misézést azért, hogy újabb évet sózzanak ránk. Pedig – s ezt nem csak ma mondom – ez lett volna szép. Nem a fölösleges hősködés kedvéért, én ugyanis mindig arra törekedtem, hogy nyilvánvalóvá tegyem az egyházüldözést.

Ettől a megjegyzéstől mindig roppant haragra gerjedtek. Kiáltoztak velem: „Magyarországon nincs

egyházüldözés, az egyház szabadon működhet. Államellenes cselekményekért vannak elítélve, és még azt sem érdemlik meg, hogy papnak nevezzék magukat. Az egyház elhatárolja magát az ilyen emberektől. Visszaétek papi helyzetükkel, azt hitték, ez sértetlenséget biztosít. Mi azért büntetjük meg magukat, mert föl akarták forgatni a társadalom rendjét.” Visszatérő érvelésük volt: „Amit tettek, az a klerikális reakció palástja alatt aljas módon szervezett összeesküvés.” Erre én mindig azt válaszoltam: a törvényesség palástjába bújtatott egyházüldözés folyik.

Fontos, hogy a szenvedés, a megaláztatás, a börtönbüntetés idején a nyolcadik boldogságot érezze az ember, amely így szól: Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért – ehhez azonban az kell, hogy valóban az igazságért cselekedjen az ember. Ne valami más szempont vagy ügy vezérelje. Akadtak olyanok, akiknek korábban erkölcsi botlásaik voltak, őket zsarolni tudták ezekkel. Állandóan azzal fenyegetőztek, hogy bármikor kitudódhatnak. Akiket ilyen módon zsaroltak, azok egy idő után egyre rosszabb idegállapotba kerültek; közülük egyeseket besúgásra is be lehetett szervezni. Ezt aljasságnak tartottuk, hiszen tudtuk, hogy végül is az ember eredendő gyöngeségével éltek vissza. Nagyon sajnáltam súlyos lelkiismereti válságba került paptársaimat.

Mi, regnumista papok, az igazságért cselekedtünk, ezért velünk szemben tehetetlenek voltak, s ezt időnként ők is elismerték. Hinnünk kellett abban, hogy valóban az Isten ügye miatt vagyunk a börtöncellában. Ez az Isten ügye, s nem nekünk kell különféle ügyeskedéssel megmentenünk magunkat. Fölösleges a jövőért való aggódás, ezt is az Istenre bízhattuk. [...]

Mindvégig éreztem a természetfölötti segítséget. Sosem törtem a fejemet azon, mit és hogyan mondjak nekik – s a végén megtagadtam minden választ. Társaim elszörnyülködtek feleleteimen, mondván, két kézzel tépkedem az alvó oroszlán bajszát. Azt kérdeztem tőlük: „Igaz vagy nem igaz, amit mondok?” „Igaz”, felelték. „Nektek nincs belőle bajotok”, folytattam, „a többit pedig bízzátok rám”. Az igazság tudatában én soha nem voltam elkeseredve. Mosolyogni tudtam akkor is, amikor szemembe mondták súlyos, cinikus ítéleteiket, s azt várták, hogy hatásuk alatt összeroppanjak. [...]

Elvem mindvégig az volt: nem kell félni tőlük. Aki fél, előidézi a bajt. Belső biztonságomat fölénnyességnek tartották. Mondtam nekik, úgy beszéljek magukkal, mintha egy presszóban üldögnélnek, mert maguk beszélgetni akarnak velem. Bármiről lehet beszélgetni, csak olyasmiről nem, amivel bajt okozunk másoknak. Márpedig azzal, amit meg akarnak tudni tőlem – bár igaz – bajt hozok másokra, ezért nem mondhatom el. [...]

Sosem hittem nekik, s ebben igazam volt. Hány-szor traktáltak ilyenekkel: „Itt sír az édesanyja a szomszéd zárkában, behoztuk maga miatt...” Erre én odavágtam: „Ha ez igaz, elég disznóság, amit művelnek.”

A cellában két besúgót is rám állítottak. Azt gondolták, börtönlázadást fogok szervezni. Eszem ágában sem volt, de élveztem a helyzetet, hadd izguljanak! Akkor már túl voltunk a varsói és brassói láza-

dásokon. Ekkor már ők féltek a börtönben lévőktől, és nem fordítva. Óriási változás volt ez. [...]

Márianosztrán a többiek szőnyeget szőttek, engem büntetésből a kötélveréshez osztottak be, az egykori pálos kolostor oratóriumában. Ennek hatására még lelkesebben dolgoztam. A többiek figyelmeztettek, gazdálkodjam az energiáimmal, nem fogom bírni a tempót, s nekik sem jó, ha kiugró a teljesítményem. Irántuk való szolidaritásból csökkentettem az iramot. Nagyon jó érzés volt hallani a harang szavát. Elhatároztam, kiszabadulásom után nagyobb harangot helyeztetek el a márianosztrai templom tornyában, hogy mindenki – rab és szabad ember egyaránt – hallhassa. Eddig azonban nem sikerült még előteremnem az ehhez szükséges pénzt. [...]

A készülő amnesztiának a rádióból vettük hírért. Egyszerre dobtak ki bennünket a börtönből, s együtt vezetett első utunk Schwarz-Eggenhofer Artúrhoz, aki akkor apostoli kormányzó volt az amerikai követségen száműzetésben élő Mindszenty primás helyett. Nagy örömmel fogadott bennünket. Ő is bizakodott abban, hogy most már jobbra fordul a helyzet. Elhatároztuk, mi regnumosok, hogy ha valamennyiünket nem vesznek vissza oda, ahonnan elhurcoltak, akkor egyikünk sem foglalja el a helyét. Később ez rossz pontnak bizonyult, ugyanis ellenszegültünk az Állami Egyháziügyi Hivatal utasításainak.

Egyenként behívtak bennünket a Városházára, tehát nem az ÁEH hivatalába. Amikor beléptem, durva hang mordult rám: „Sok bajunk volt magával!” Azt feleltem: „Nem ismerem magát, nekem magával semmi bajom nem volt.” Ő csak erre várt, elővette a korábbi ítéletet, és fölolvasta. „Mit szól hozzá? Szervezkedés, hazaárulás, kémkedés.” „Akkor elmondtam a véleményemet erről, és most is ugyanazt vallom. Különben is, kivel van dolgom?” „Nem hallott a püspökkari megegyezésről?” „Nem.” „Nem hallott az AEH-ról?” „Nem.” – Erre két hatalmas verőlegény lépett a szobába, erődemonstrációt rendeztek. Végül a hivatalnok így szólt hozzám: „Takarodjon!” Azzal búcsúztam: „Nem én kértem a találkozót.”

1964-ben már több száz fiatallal kirándultunk a budai hegyekbe. Állandóan figyeltek bennünket, s a gyávábbak közül többeket beszerveztek besúgónak. Akkoriban találkozott egymással XXIII. János pápa és Hruscsov. A nemzetközi politikai feszültség enyhülésében reménykedtünk, s hogy ez hatással lesz az ország belső életére is. Ebben az évben a Vatikán részleges megállapodást kötött a magyar állammal.

Egy szép havas estén, december nyolcadikán azonban ismét letartóztattak. Sosem a főbejáratot használtam, hanem a kerten át vagy a hátsó kapun tértem haza. Egy plébánia területén lévő félreeső épületben laktam, mivel korábbi helyemre nem fogadtak vissza a plébános. A templom melletti Közért-raktárban vállaltam munkát, így megoszthattam időmet a templom és a fizikai munka között.

Hazatérésem után fél órával dörömböltek az ajtómon. Egész csapat nyomozó fogott körül, föltúrták a lakást, a Szentírást is besorolták az államellenes, izgatató iratok közé. Bevitték a Fő utcába, ismét letartóztattak.

Öt évre ítélték, s hozzácsapták az amnesztia miatt korábban elengedett időt is. 1965-ben láncra verve, kettesével vezettek át bennünket a Markó utcába. Perünk ekkor már nem zárt ajtók mögött folyt. A beidézett tanúk hozták ismerőseiket, akiket értesíteni tudtak, így emberek sorfala között, virágésőtől kísérve, zörgő láncainkkal vonultunk föl a tárgyalóterembe. Amikor a bíró bejött, ugyancsak meglepődött: pulpitusa is föl volt virágozva. Üvöltözni kezdett: „Ki tette ezt? Miért nem volt éberebb az őrség! Hogy engedhette?!” [...]

1971 augusztusában közölték velem, kidobnak a börtönből. Így búcsúztak tőlem: – Tovább nem tarthatjuk itt legálisan. – Eddig sem volt jogalapjuk rá! – feleltem. – No, ne gondolja, hogy megszabadul tőlünk. Ezután a püspökei és barátai révén intézzük el magát. – Szeretném azt látni – vettem oda vidáman, magabiztosan. – Legyen türelemmel! A kezünkben vannak – tették hozzá. – Az kellemetlenebb lesz magának, mint ez volt.

Lázálmomban sem mertem volna gondolni, hogy ez nem csupán keserű, utólagos fenyegetés. Sajnos tévedtem. Beigazolódott. S ez valóban fájó. Nem az én helyzetem, hanem az, hogy idáig jutottunk. [...]

Sokan izgágaságnak tartották, amit tettem, de erre azt feleltem: Az igazságért teszem, s fogvatartóim megátalkodottan tudják, hogy igazunk van, s miközben nyugtatják magukat, jobban idegesíti őket az egész, mint bármelyikünket. Amíg mi benni vagyunk, és ezzel erősítjük a Vatikánt, hogy ne hagyja a magyar egyházat fölszámolni, s értünk, túsokért ne engedje, hogy az egyház hithű, megalkuvásra nem hajlandó tagjait békepapokra cserélje le az állam – addig jól mennek a dolgok.

A politikai megfontolások akkor váltak nyilvánvalóvá, amikor kiengedésünk fejében a Vatikán is engedett a kommunista hatalomnak. A regnumisták utolsó csoportja 1971-ben még börtönben ült. Hosszas egyezkedések után a Vatikán, a magyar püspöki kar és az állam megállapodott abban, hogy Mindszenty József elhagyhatja az országot, s bennünket, börtönben lévő papokat azonnal szabadon bocsátanak. [...]

A rendszerváltás után a Legfelsőbb Bíróság egy egész délelőtti tárgyaláson pontról pontra beismerte, mennyiben volt az ítélet, az akkori törvények szerint is, igazságtalan, kitervelt, illetve koncepció. „Valóságos krimi a vádbeszéd” – mondotta a mostani ügyész. Kárpótoltak is, amennyire ez jelent valamit. Egyházi részről azonban mindeddig egyetlen elismerő, beismerő nyilatkozat sem hangzott el hivatalosan, egyikünkkel kapcsolatban sem. [...]

Isten nagy kegyelmét és belső lelki örömet éreztem mindvégig, és érzek ma is. A Regnum Marianum eredeti szellemében kívánok tovább működni akkor is, amikor az egyházellenesség nem szűnt meg, csak átalakult. Hiszem az egyház belső megújulását, a Regnum feltámadását.

(1991-1993)

Forrás: Elmer István: Börtönkereszt. Börtönviselt katolikusok visszaemlékezései, Bp., 1994